

Asia: VN/24081/2023-OM-49

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi varmuusvankeuden käyttöön otosta ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hovioikeus pitää kannatettavana tavoitteena sitä, että yhteiskunnalle ja muiden turvallisuudelle vaarallisimpien vankien vankeusaikoja pidennetään muiden hengen, terveyden tai vapauden suojelemiseksi.

Lakimuutoksen oikeasuhtaisuus on harkittava tarkkaan ottaen huomioon ehdotetun rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan laaja soveltamisala. Esitys voi olla ongelmallinen niin tuomittujen oikeusturvan kuin yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta. Suomalainen seuraamusjärjestelmä on ollut tekorikosoikeudellinen. Rangaistuksen on pitänyt olla ennakoitava seuraamus rikoksesta, jolloin syyllisyys- ja suhteellisuusperiaate ovat osoittaneet rajat yhdenvertaisille rangaistuksille, kuten arviomuistiossa kerrotaan (s. 12). Varmuusvankeus perustuu toisenlaiselle rikosoikeudelliselle ajattelutavalle, jossa yhteiskunnan suojeleminen ja tekijävaarallisuuden torjunta nostetaan toimenpiteiden perustaksi. Tällainen ajattelutapa on tosin ollut esillä pohjoismaisessa rikosoikeudessa jo pitkään. Kuten edellä sanottu, hovioikeus yleisellä tasolla kannattaa tällaisen ajattelutavan vahvistamista suomalaisessa rikosoikeudessa.

Uudistus voisi olla kuitenkin ehdotetussa muodossaan epätarkoituksenmukaisen laaja. Varmuusvankeuden tuomitseminen tai rangaistuksen kokonaispituus, varmuusvankeus mukaan lukien, ei olisi tuomittaville ennakoitavissa, kun yhdistelmä rangaistus määrätään. Lausuntopalautteessa on myös kiinnitetty huomiota siihen, että varmuusvankeuden soveltamista alaikäisiin, alaikäisenä tehtyihin rikoksiin ja ensikertalaisiin harkittaisiin vielä tarkemmin. Lisäksi hovioikeus kiinnittää huomiota alentuneesti syyntakeisiin ja sellaisiin rikosentekijöihin, joiden toisintoimimismahdollisuus on terveydestä johtuvista syistä rajallinen. Varmuusvankeus ei liene oikeudenmukaisin keino suojata yhteiskuntaa heidän aiheuttamiltaan vaaroilta, vaan heidän kohdallaan rangaistuksen jälkeinen kontrolli tulisi voida määrätä tapahtuvaksi terveydenhuollon puitteissa, kuten esimerkiksi Tanskassa.

Voidaan kysyä, onko varmuusvankeuden mahdollisuus ajallisesti rajoittamattomana vapaudenmenetyksenä oikeasuhtaista kolmen vuoden pituisen vankeusrangaistuksen perusteella? Miten pidetään huoli siitä, että varmuusvankeus pysyy vain muutamaa rikoksentekijää koskevana, poikkeuksellisenä ja välttämättömänä puuttumisena ihmisen vapauteen? Perinteisesti rankaiseminen on perustunut menneisyydessä tapahtuneista rikoksista esitettyyn objektiiviseen näyttöön. Riskiarviointiin perustuva tekijävaarallisuuden arviointi on tulevaisuuteen suuntautuva arvio, joka on toimenpiteiden perusteena epävarmempi. Jotta varmuusvankeus koettaisiin oikeudenmukaiseksi, tulisi sen perustua mahdollisimman objektiivisille, rikoksentekijän aikaisemmasta käytöksestä, päihteiden käytöstä ja muista riskitekijöistä ynnä muusta saatavalle näytölle, jolla varmuusvankeus voidaan oikeuttaa ja säilyttää varmuusvankeus selvästi poikkeuksellisenä seuraamuksena. Hovioikeuden näkemyksen mukaan varmuusvankeus voitaisiin ottaa käyttöön soveltaen sitä lähinnä pidempiin vankeusaikoihin ja täysi-ikäisenä tehtyihin rikoksiin.

Vielä hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, pitäisikö rikoksesta tuomitsevilla tuomioistuimella olla mahdollisuus vaikuttaa yhdistelmärangaistuksen jälkeisiin toimenpiteisiin. Rikosoikeudenkäynti tarjoaa objektiivisen ja vuorovaikutteisen tilaisuuden tekijävaarallisuuden arvioimiseen. Voisiko siis yhdistelmärangaistuksen tuomitseva tuomioistuin ratkaisunsa yhteydessä antaa lausuman asianomaisen vaarallisuuden arvioimiseksi joko varmuusvankeutta silmällä pitäen tai terveydenhuollon toimenpiteitä ajatellen. Tämä voisi olla varmuusvankeuden edellytys tai toimivalta voisi olla rinnakkainen rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Lainio Judit

Vaasan hovioikeus - Hovioikeuden presidentti Sakari Laukkanen,
hovioikeuden esittelijä Judit Lainio (valmistelija)